

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG GAZDASÁGI TÉNYEZŐINEK KATONAFÖLDRAJZI ÉRTÉKELÉSE

Nagy István 1

A Magyar Köztársaság földrajzi helyzete, a közvetlen környezetétől eltérő nyelvi kultúrája egy bizonyos fokú természetes elhatárolódást eredményezett, mely meghatározólag hatott és hat ma is szomszédainkkal való kapcsolatainkra és magára az ország biztonságára.

Biztonság- és védelmi politikánk kedvező külső feltételei a történelem által még soha nem kínált lehetőséget nyújtanak számunkra ahhoz, hogy valamenyny szomszédunkkal a jelenleg még fennálló problémák ellenére is - valódi, tartós és kooperatív kapcsolatot alakítsunk ki. Ez a lehetőség nem feltételezéseken nyugszik, hanem a térség valamennyi országának egybevágó érdekén, azon, hogy megelőzzük bármiféle feszültség kialakítását vagy katonai konfliktusokkal fenyegető viszályokat.

Magyarország Európa kis kiterjedésű országai közé tartozik a maga 93 030 km² -nyi területével. Hazánk Közép-Kelet-Európában, a Kárpátok, a Dinári hegység és az Alpok által körülhatárolt medencében fekszik.

Az elmúlt évek történései három szomszédos állam szétdarabolásához vezettek. Ez azt jelenti, hogy a korábbi öt szomszédos ország (melyből kettő kis - Ausztria és Csehszlovákia, kettő közepes - Románia és Jugoszlávia, egy pedig nagy területű volt - Szovjetunió) helyett hét szomszédunk lett. A széttagolás nemcsak a területeket, lakosságot érintette csupán, hanem a fegyveres erőket is, mely hazánk biztonsága szempontjából kedvezőnek ítélnél meg.

Magyarország földrajzi helyzeténél fogva kulcsfontosságú helyet foglal el a Kárpát-medencében és Közép-Kelet Európában. Ebből adódóan színtere lehet mind egy kelet-nyugat, mind pedig egy észak-dél, illetve fordított irányú haditevékenységeknek. Földrajzi adottságaink értékelése alapján hazánk geostratégiai helyzete alapvetően kedvezőtlen. Ezt a helyzetet tovább rontja az a körülmény, hogy hazánk nyersanyagokban,

1. Nagy István mk. őrnagy, MH LFI Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség

energiahordozókban szegény, szükségleteink döntő hányadát - köztük a haditechnikát is - importból szerzi be, ezért egy, a környezetünkben kialakuló fegyveres konfliktus esetén a stratégiaiilag fontos nyersanyagok behozatala leállhat vagy jelentős mértékben korlátozódhat. Ugyanez vonatkozna a fegyverzetre, haditechnikai eszközökre is.

A kedvezőtlen tényezőket a régió országai belső (politikai, gazdasági, nemzetiiségi) problémáinak megoldása, az egymással kötött két- és többoldalú szerződések, garanciák, a regionális kapcsolatokban (Közép-Európai Kezdeményezés, "*Visegrádi Négyek*", Alpok-Adria) rejlő lehetőségek hatékony kihasználása, NATO tagságunk és végső soron az európai biztonság létrejötte ellensúlyozhatja.

A magyar gazdaság helyzetének általános jellemzése

A Magyar Köztársaság gazdaságának helyzetét jelen időszakban több tényező bonyolult összefüggései határozzák meg. Ezen tényezők a történelmi előzmények, a természetföldrajzi adottság, az ország földrajzi elhelyezkedése, a termelőerők fejlettsége, a termelőeszközök korszerűsége, a társadalmi és tulajdonviszonyok, a bel- és külpolitikai tényezők, valamint a nemzetközi gazdaság hatásai. Ezek közül állandónak tekinthetők a történelmi előzmények, a természetföldrajzi adottság, az ország földrajzi elhelyezkedése, míg folyamatosan változnak a termelőerők és eszközök minősége, a társadalmi viszonyok, a bel- és külpolitikai tényezők és a nemzetközi gazdaság hatásai.

A magyar gazdaság jelenleg is - a társadalmi és tulajdonviszonyok, a bel- és külpolitikai tényezők, a termelőerők és eszközök változása következtében - átalakulóban van. A társadalmi rendszerváltást követi a gazdasági rendszerváltás is, elkezdődött és jelenleg is folyik a szociális piacgazdaság kiépítése, a gazdaság tulajdoni és tulajdonosi szerkezetének átalakítása. A környezetünkben bekövetkezett társadalmi változások által indukált külgazdasági feltételek rohamos változása felszínre hozta a gazdaság jövedelemtermelő képességének és a meglévő kapacitások kihasználtságának alacsony voltát, melyet súlyosbít a műszaki-technológiai lépéshátrányunk, a világgazdaságban bekövetkezett térvésztesünk, az elavult termelési struktúrából, a torz árszerkezetből, valamint az ország eladósodottságából eredő infláció, a kelet-európai országokkal és főleg a FÁK államokkal folytatott kereskedelem volumenének visszaesése, a belső pénzügyi helyzet kedvezőtlen állapota.

1989-től érzékelhető volt a gazdaság területén a recesszió, amelynek következménye a bruttó nemzeti termék mennyiségének tendenciózus csökkenése, mely 1992-re az 1989. évihez viszonyítva mintegy 20-25 %-kal lett kisebb.

A magyar gazdaság általános helyzetét, fejlődésének tendenciáját a bruttó hazai termék (GDP) indexének folyamatos csökkenése is jellemezte, azonban ez a tendencia a gazdasági intézkedések hatására az utóbbi években megfordult és növekedése jól látható az *1.sz. táblázat* adatai alapján.

A magyar gazdaságban a csökkenő tendencia ellenére is az ipari termelés meghatározó, melyet kiegészít a mezőgazdaság és erdőgazdálkodás. A fentiekből az is következik, hogy a magyar nemzetgazdaság jellege szerint ipari agrár jellegű.

Fejlettségét tekintve gazdaságunk a közepesen fejlett országok gazdaságával vethető össze, termelékenység és az egységnyi termék előállításához szükséges energiaszükséglet tekintetében elmaradunk az európai (főleg nyugta-európai) országok többségétől.

A magyar gazdaság stratégiaileg fontos ágazatának helyzete

Az ország közlekedési helyzetének értékelése

Magyarország közlekedéshálózatából az ország védelme biztosítása szempontjából elsősorban a közúti és vasúti közlekedésnek van kiemelkedő szerepe, amely alapvetően kielégíti a Magyar Honvédség csapatainak igényeit. Mind a közúti, mind a vasúti hálózat centrikus elrendezésű, mely növeli sebezhetőségüket. A közúthálózat térbeli elrendeződése a gyéribb hegyvidéki útsűrűség ellenére is kielégíti a katonai követelményeket. Problémát jelent az egyes műtárgyak (hidak, átereszek) kis teherbírása.

A **vasúthálózat** a legtöbb irányban párhuzamosan követi a közúthálózatot, ezért egyes csomópontjainak, szakaszainak rombolása esetén a szállításokat a közútra lehet áttenni. Térbeli eloszlása alapvetően megfelel a várható szállítási igényeknek. A szállítások 1997 - 1999. közötti alakulását az *2.sz. táblázat* tartalmazza.

Mindkét közlekedési hálózatra kedvezőtlenül hat a Budapest-cent-

rikusság, a Duna és a Tisza hidak csekély száma (elsősorban minősített időszakban), ezért nagy gondot kell fordítani a közlekedés (csapatmozgások, anyagszállítások) folyamatosságának biztosítására, a Duna hidak és a fő közlekedési csomópontok hatékony védelmére és rombolásuk esetén az átkelési feltételek megteremtésére, vagyis a műszaki csapatokat olyan mennyiségű és minőségű átkelési eszközökkel kell ellátni, mely lehetővé teszi a hidak rombolása esetén is az átkelés gyors végrehajtását.

Hazánk **repülőtér-hálózata** területi megoszlása következtében biztosítani tudja a légi erőnek a védelmi követelmények szerinti telepítését, megóvását és az agresszió elhárításából adódó feladataik végrehajtása közbeni manővereket.

Az ország szinte egész területét behálózó csővezeték hálózatok, üzemanyag tárolók biztosítják a késztermékek közvetlen feltöltésének lehetőségét, a csapatok üzemanyag igényei szerint.

Az országos **csővezeték hálózat** a csapatok számára az adott csomópontokon biztosítja mind a közúti, mind a vasúti tartálykocsikba, a harcjárművekbe (gépjárművekbe) egyes becsatlakozó helyeken való közvetlen üzemanyag vételezésének lehetőségét, ezért védelmük elsődleges feladatok közé tartozik nemcsak a hadsereg, hanem a gazdaság és a lakosság szempontjából is.

Az ország energiahordozókkal való ellátottsága

A stratégiailag fontos energiahordozóként kell számolni a szénnel, a kőolajjal, a földgázzal és a villamosenergiával, amelyek megoszlását az *1.sz. grafikon* mutatja. Az 1990-es évek elején Magyarország egyoldalú és igen nagyarányú energiafüggőségben állt az akkori Szovjetuniótól. Ezen egyoldalúság oka, hogy vezetékes energiahordozó kapcsolataink - az Adria kőolajvezeték kivételével - csak keleti irányban épültek ki.

Az 1990. évi rendszerváltozást követő politikai, gazdasági és társadalmi átalakulás energiapolitikánk újragondolását, és a piacgazdasági követelményekhez történő igazítását igényelte. A magyar energiapolitika széleskörű szakmai, társadalmi, politikai egyeztetéseket követően 1993-ban került elfogadásra.

A magyar energiapolitika főbb alapelvei a következők voltak:

- az energiaellátás biztonságának a megőrzése, fokozása érdekében

az egyoldalú energiainport-függés mérséklése, az energia beszerzés diverzifikálása, technikai-mennyiségi feltételeinek megteremtése; a stratégiai készletek, tartalék kapacitások növelése,

- az energiatakarékosság szerepének fontossága, az energiahatékonyság növelése, ezáltal a magyar gazdaság versenyképességének fokozása,
- a környezetvédelmi szempontok érvényesítése mind a meglévő energia-termelő- és fogyasztó berendezéseknél, mind a jövőbeni fejlesztéseknél,
- a legkisebb költség elvének - a versenyelemek fokozatos bővítésével - érvényesítése az energiarendszer fejlesztésénél és működtetésénél,
- piacokonform szervezeti, tulajdonosi, közgazdasági és jogi szabályozási környezet megteremtése annak érdekében, hogy az energiafogyasztók védelme megvalósuljon, és a magyar energiagazdaság fokozatosan képes legyen alkalmazkodni a majdan kialakuló egységes európai energiapiachoz,
- a szénbányászat helyzetének rendezése a nemzetgazdasági szempontok előtérbe helyezésével,
- az energetikai döntéseknél és az ezekhez kapcsolódó államigazgatási eljárásoknál a nyilvánosság szerepének fokozása; az adott döntésekben, eljárásokban közvetlenül érintett társadalmi környezet véleményének a figyelembevételé.

Az 1993. évi magyar energiapolitika alapelvei, stratégiai céljai az európai integrációs törekvéseinkkel, a piacgazdaság megvalósulásával, a verseny mind szélesebb kiterjesztésével vannak összhangban. Az 1993-ban elfogadott energiapolitikai alapelvek, stratégiai célkitűzések ma is iránymutatóak. Az ország energiámérlegének (termelés, felhasználás) alakulását a *3.sz. táblázat és az 2 - 3.sz. grafikonok* mutatják.

Az ország területén viszonylag nagy mennyiségben megtalálható primer energiahordozó a szén, illetve a széntermelés. Az 1980-as évek közepétől az energiahordozók felhasználása területén bekövetkezett változások miatt 1990-re 17,6 millió tonnára csökkent az évi szénkitermelés, amely a felhasznált primer energiahordozók 23 %-át tette ki. A szénvagyon kitermelése - a világtárlaghoz képest - a kedvezően geológiai, gazdasági körülmények miatt igen magas önköltséggel történik. A széntermelés 1998-ban 14,5 millió tonna volt, ami az 1990-hez képest 17 %-kal csökkent.

Az 1990-es évek közepén jelentős mennyiségű, 1.966.000 t kőolajat és 6.176.000.000 m³ földgázt termeltek ki a hazai szénhidrogén mezőkből. Az ország területén eddig kiépített gáz-, kőolaj és kőolajtermék vezetékhálózat a Szovjetunió, illetve utódállamai irányából 10 millió t/év kőolaj, 10-12 milliárd m³ /év földgáz és 10 millió t/év kőolajszármazék szállítási kapacitással rendelkezik. Nyilvánvaló, hogy a hazai fogyasztást tekintve a hazai szükségletek teljes kielégítése mellett lehetőségünk nyílik nagyobb mennyiségű szénhidrogén bérszállítására is.

Ugyanakkor Magyarország olaj- és gázkészletei viszonylag jól feltártak, nem valószínű, hogy a jövőben jelentősebb lelőhelyeket találnak. Ennek következtében a 90-es évek során az olajtermelés csökkenti. Jelenleg az olajkitermelést a másodlagos kitermelési eljárás jellemzi, amelynek részaránya 20 %. Harmadlagos eljárással (széndioxidos, benyújtásos, vegyi módszer) a kitermelt mennyiség 5 %-a került a felszínre.

A fentieknek megfelelően a hazai termelés összességében mintegy 1,26 millió tonnára (1998-as adat) tehető, ami a magyarországi fogyasztás 20 - 25 %-át jelenti. A kitermelt olaj minősége kiváló, alacsony kéntartalmú és magas kihozatalú.

Az ország jelentős tárolótérrel rendelkezik. A kőolaj mint primer energiahordozó készletezhető, a jelenlegi készletek a hazai fogyasztás figyelembevételével 20-30 napra elegendőek, amelynek 90 napra való felemelése - mind stratégiai, mind üzleti megfontolások miatt - követve a nyugat-európai országok gyakorlatát elkerülhetetlennek látszik.

A kőolaj és származékai tárolókapacitásának 90 napos szintre történő növelése esetén a készletek széttagolt elhelyezésének igényét és a gazdaságossági megfontolásokat feltétlen egyeztetni szükséges.

A hazai földgázkészlet az olajhoz hasonlóan a teljes feltárás határán van, újabb nagy hozamú mezők termelésbe vonására kevés a remény, sőt a hazai termelés csökkenése várható. A hazai megkutatott és bizonyított földgázkészletek nagysága kb. 123 milliárd m^3 .

A hazai szükséglet jelenleg évi 10-11 milliárd m^3 körül alakul, amelynek az elkövetkező évek során csekély mértékű emelkedésére kell számítani. A földgáz kitermelés az 1998. évben 4,2 milliárd m^3 volt, ami azt jelenti, hogy a szükségletet csak importból lesz képes az ország biztosítani, ami a elkövetkezendő években elérheti a 10 milliárd m^3 -t, az 1994. évi szükségés 6,3 milliárd m^3 -rel szemben.

A földgázvezeték rendszert a gázvezetékek, a kompresszorállomások, a gázátadó állomások, a gyűjtőpontok és a hozzá kapcsolódó telekommunikációs rendszerek képezik. A vezetékrendszer legsebezhetőbb pontjai a kompresszorállomások.

A földgáz, mint primer energiahordozó jelentős mértékű tárolása nem megoldott hazánkban. A földgázellátás a most működő rendszerben az ország energiaellátásának legsebezhetőbb pontja, mivel a szállítások és az import kimaradása esetén a hazai termelés az igények 25-30 %-ának fedezésére elegendő, szükségessé teheti korlátozások bevezetését a gázfogyasztás területén.

A Magyar Köztársaság villamosenergia termelésében - mint primer energiahordozónak - a nukleáris fűtőelemeknek, az olajnak és gáznak, valamint a szénnek van meghatározó szerepe. Az országban megtermelt mintegy 37 millió kWh (1998-as adat) villamosenergia 98 %-át a Magyar Villamos Művek Rt. (MVM Rt.) erőművei állították elő, amiben a vízi erőművek (47,8 MW) részesedése 0,5 - 0,7 % közötti értékeken állapítható meg, míg 2 %-ot egyéb ipari üzemek saját energiaellátó rendszerükben termeltek meg.

A megtermelt villamosenergia előállításához felhasznált teljes energia-hordozó mennyiségből a szén, a lignit 34 %-ot, a kőolaj és földgáz 25,3 %-ot, a nukleáris fűtőelemek 40,7 %-ot jelentettek.

Az utóbbi húsz év statisztikai adatai azt mutatják, hogy az ország villamosenergia-szükséglete folyamatosan növekedett 1989-ig. Az ipari termelés recessziója miatt a villamosenergia-szükséglet 1993-ig csökkent. A felhasználás 1993-ban mintegy 20 %-kal volt kevesebb, mint az 1989 évi.

Az ipar közvetlen villamosenergia-felhasználásának aránya a nemzetgazdaságon belül 1997-ben 41,6 % volt, míg 1998-ban 42,4 %.

Az ország villamosenergia-rendszere működőképessége szempontjából meghatározó jelentőségű a Paksi Atomerőmű és a Dunamenti Hőerőmű. Ezeknek az erőműveknek a kiesése az energiarendszerből komoly korlátozó rendszabályok életbeléptetését igényli.

Hazánk - a jelenlegi ipari termelés és egyéb felhasználás mellett - a primer energiahordozókat (gáz, kőolaj, villamosenergia) tekintve importra szorul. Valószínű, hogy minősített időszakban ezek az importlehetőségek beszűkülnek. Ebből következik, hogy minősített időszakban különböző mértékű energiakorlátozásokkal lehet számolni.

Minősített időszakban az ország energiaellátó rendszere azon objektumainak rombolásával lehet számolni, amelyek kiesése az egész ország, illetve fontosabb térségek energia ellátásában súlyos zavarokat okozhatnak.

A gázellátás az ország energiaellátásnak igen érzékeny része, tekintettel arra, hogy a gáz tárolása nem megoldott. A gázimport kimaradása esetén a gáztüzelésű erőműveket olajtüzelésre kell átállítani és egyéb területeken a gázfogyasztást korlátozni szükséges. Ez a korlátozás előidézheti a lakossági fogyasztás átterhelődését a villamosenergia ellátó rendszerre. A gázvezeték rendszer legsebezhetőbb pontjait a kompresszorállomások képezik, amelyek kiesése jelentős ellátási zavarokat okozhat az érintett térségekben.

Az ország kőolaj- és termékvezeték rendszerében a legsebezhetőbb pontok a szivattyúállomások, valamint kiemelten azok a helyek, ahol jelentős tárolótér kapacitások vannak, illetve a nagykapacitású csővezetékek csomópontjai. Ebből a szempontból a százhalombattai energetikai létesítmények minősülnek kiemelten veszélyeztetettnek.

Az ország energiaellátása szempontjából kulcsszerepet tölt be Százhalombatta. Itt került kiépítésre a villamosenergia-ellátásban kiemelt szereppel bíró Dunamenti Hőerőmű. A DKV területén nagykapacitású tárolótér került kialakításra a kőolaj és származékai tárolására. Itt helyezkedik el az ország termékvezeték rendszerének egyik szivattyúállomása is.

Mindezek alapján a százhalombattai energetikai létesítmények kiesése okozhatja az energiarendszer valamennyi ágazatára kiterjedő jelentős

zavarokat. Ezért az ország energiaellátása szempontjából Százhalombatta a legérzékenyebb és legsebezhetőbb objektum.

Az ország iparának helyzete

A magyar ipari termelés és értékesítés alakulásának (lásd **4.sz. táblázat**) elemzése során egyértelműen kitűnik, hogy az ipari termelés 1994 - 1999. közötti időszakban mintegy 3,25-szorosára emelkedett (lásd **4.sz. grafikon**), míg az értékesítés hasonló mértékben (**5.sz. grafikon**) növekedett. Az értékesítés alakulását tekintve az export növekedése látványos, mintegy 6,25-szoros.

Az ipari termelés volumene 1999. január - december időszakban az előző év azonos időszakához képest 10,4 %-kal nőtt (**lásd 5.sz. táblázat**). A táblázatból kitűnik, hogy a vizsgált 1997 - 1999. közötti időszakban az ipari termelés és az értékesítés folyamatosan nőtt, ami a gazdaság fejlődésének záloga lehet. A 2000. év első negyedévében a termelés 20,7 %-kal nőtt az előző év hasonló időszakához képest.

Az export dinamikus növekedése, súlyának meghatározó szerepe a termelés és értékesítés ágazati szerkezetében egyértelműen tükröződik, **1996-hoz képest az ágazati struktúra jelentősen megváltozott:**

- Az ipari termelés döntő hányadát képviselő feldolgozóipar aránya az 1996. évi 84,6%-ról 89,3%-ra növekedett.
- Az export célú értékesítés aránya az 1996. évi 33,2%-ról 1999. év végére megközelítette az 50%-ot. (1999. I.-XI. havi aránya 48,8% volt).
- Az ipari termelés ágazati szerkezete jelentősen megváltozott, a gépipar súlya kiemelkedő mértékben megnőtt, 20,5%-ról 40,4%-ra emelkedett, a többi szakágazat súlya ennek megfelelően csökkent.

A gépipar jelentősége az exportértékesítésben még markánsabban jelenik meg, aránya az ipar exportértékesítésben 1999. november végén 66,4% volt, szemben az 1996.évi 42,9%-kal. Hasonlóan a termelési szerkezethez, az exportértékesítésben is elsősorban a vegyipar és az élelmiszer, ital, dohány gyártás súlya mérséklődött. (8,9 ill. 6,8% a csökkenés).

A magyar védelmi ipar helyzetének értékelése

A magyar védelmi ipar a VSz időszakában a centralizált védelmi rendszer keretei között működve végezte az ipart érintő feladatokat (K&F, tervezés, gyártás). A működés főbb kereteit államközi/kormányközi szerződések szabályozták.

A szövetségi rendszeren belül specializált nemzetközi projektek működtek. A specializáció miatt megszűnt a nemzetek közötti verseny, ezért a védelmi ipari kultúra műszaki színvonala egy belső szintnek, a VSz szintjének, színvonalának felelt meg. A specializálódás során a magyar hadiipar 1960-1990 között átalakult (lásd **6.sz. grafikon**) és a fegyver- és lőszergyártás súlya rohamosan csökkent és ez mondható el a járműgyártásról is. Ugyanakkor az elektronikai cikkek gyártása meghatározóvá vált.

Az iparon belül a védelmi ipar termelési értéke a csúcsidezőszakban (1989) az ipari össztermelésnek csak mintegy 3 %-át tette ki. Ennek ellenére egyes szakterületeken létrejöttek világszintű színvonalú, korszerű magyar termékek és kapacitások, amelyek a termelési érték 20 %-át képezték.

Az 1989-ben és az után a védelmi ipar termelése erősen lecsökkent (lásd **6.sz. táblázat**), majd gyakorlatilag megszűnt. A korábbi külső piacok csaknem teljesen megszűntek, új piacok nem keletkeztek, a korábbi koordinált tevékenységek megszűntek, a szakosodási egyezmények felbomlottak, a kooperációs együttműködések megszűntek, a közös kutatási-fejlesztési tevékenység leállt. Mindezen változások egyik pillanatról a másikra következtek be, lökéshullám-szerűen jelentkeztek. A piacvesztés a hadiipari vállalatok zöménél komoly pénzügyi problémát okozott.

Az átmeneti időszakban (1989-től napjainkig) Magyarországon a csődtörvény alapján, a gazdaságirányítás (kormányzatok) általában teret engedtek a védelmi ipari cégek csődeljárásának, azokon felszámolási hullám söpört végig. Ennek következtében a cégek jelentős része megsemmisült, felszámolásra került. Gyakorlatilag csak azok a cégek maradtak meg, akiket a Honvédelmi Minisztérium munkával, rendelésekkel tudott ellátni, vagy olyan polgári profillal rendelkeztek, amely fedezetet adott működésük fenntartására.

A VSz követelményei szerint a nyolcvanas évek végéig kifejlesztett hadiipari kapacitások technikai színvonala sajnálatosan negatív irányban

eltér a NATO által alkalmazott mai technikai színvonaltól. Néhány kivételtől eltekintve az alkalmazott technika és technológia elavulttá vált, a technikai rés folyamatosan növekszik. E helyzet további fennmaradása csökkenti a NATO hadiiparral való kommunikáció és együttműködés hatékonyságát és lehetőségét. Mindez magában hordozza azt a veszélyt, hogy a most csatlakozott országok védelmi kiszolgáltatottá és alárendeltté, vagy alkalmatlanná válhat a NATO-val való haditechnikai kapcsolatok kiépítésére.

Az átmeneti időszakban a saját (nemzeti) honvédelemből adódó védelmi funkció ipari feladatainak ellátása iránti igény lecsökkent. Ennek fő okaként a lecsökkent, illetve csökkenő reálértékű honvédelmi költségvetés említhető.

Az új védelmi ipart meg kell teremteni és annak az alábbi funkciók ellátására kell berendezkednie:

- a saját (nemzeti) honvédelemből adódó védelmi feladatok ipari vetületeinek ellátása,
- az új szövetségi tagságból adódó védelmi ipari feladatok ipari vetületeinek ellátása,
- az előző pontokban említett bázis alapján export megvalósítása.

A szükséges védelmi ipari kapacitások létrehozásának eszköze a piac-teremtés. A nemzeti védelemhez szükséges, továbbá a NATO tagságból fakadó védelmi feladatokat védelmi projektekből kell megjeleníteni, s azt államilag deklarálni. A mai magyar védelmi iparban még meglévő és működő kapacitások mint kiindulási alap szolgálhatnak egy más feltételek és körülmények között kialakításra kerülő működőképes hadiipar számára.

A hazai védelmi ipar fenntartásának és a NATO követelményekhez történő felzárkóztatásának egyik lehetősége, hogy a haditechnikai eszközök majdani cseréje, új eszközök beszerzése során a hazai védelmi ipar vegyen részt (hazai beszállítói részarány biztosítása) azok előállításában. Mindennek kivitelezésében gondot jelenthet a már említett technikai rés megléte. Mindezt addig is szükség lenne arra, hogy a védelmi költségvetés lehetővé tegye azon cégek megrendelésekkel való ellátását, amelyek hosszútávon szükségesek az ország védelmének ellátásához.

Következtetések

A magyar gazdaság jelenlegi állapotában nem tudja biztosítani a Magyar Honvédség számára a szükséges harci technika előállítását, ezért a csapatok ellátása ezen eszközökkel - szinte teljes mértékben - a környező országokból, illetve távlataiban a nyugati országokból oldható meg. Ugyanakkor a magyar gazdaság teherbíró képessége és a gazdaságosság (export-lehetőség) figyelembevételével kedvező feltételrendszerek megteremtésével célszerű lenne egyes fegyverfajták, technikai eszközök gyártására a gazdaságot (állami és magánszektor) felkészíteni, biztosítva ezzel a csapatok szükségletei egy részének hazai termékből való kielégítését.

Magyarország alap- és nyersanyagokban - köztük a stratégiai fontosságúakban is - jelentős nagyságrendű importra szorul, ezért a gazdaság könnyen sebezhető, termelő kapacitása nagymértékben korlátozható, amely a Magyar Honvédség csapatai ellátását is veszélyeztetheti.

Közlekedési rendszerünk - mivel az ország területének nagyobb része úton kívül is jól járható az év nagy részében, a már jelzett negatívumok ellenére is - biztosítani tudja a csapatok számára a szétbontakozási, a manőverezési, az után- és hátraszállítási feltételeket. Mindezek ellenére fokozott figyelmet kell fordítani a kedvezőtlenebb úthálózattal rendelkező térségek (hegyvidék, Alföld) útviszonyainak fejlesztésére a honvédelmi igények figyelembevételével.

A Dunán és a Tiszán átvezető közutak és vasutak áteresztő képessége a hidak rombolása esetén jelentős mértékben korlátozódhat egy kelet-nyugati irányú hadművelet esetén, ezért a csapatok mozgásánál és az anyagszállításoknál nagymértékű lelassulással kell számolni, melyet a honvédség a polgári eszközök bevonása esetén sem képes teljes mértékben ellensúlyozni.

A szükséges védelmi ipari kapacitások létrehozásának eszköze a piac-teremtés. A nemzeti védelemhez szükséges, továbbá a NATO tagságból fakadó védelmi feladatokat védelmi projectekben kell megjeleníteni, s azt államilag deklarálni. A mai magyar védelmi iparban még meglévő és működő kapacitások mint kiindulási alap szolgálhatnak egy más feltételek és körülmények között kialakításra kerülő működőképes hadiipar számára.

A hazai védelmi ipar fenntartásának és a NATO követelményekhez történő felzárkóztatásának egyik lehetősége, hogy a haditechnikai eszkö-

zök majdani cseréje, új eszközök beszerzése során a hazai védelmi ipar vegyen részt (hazai beszállítói részarány biztosítása) azok előállításában. Mindennek kivitelezésében problémát okozhat a már említett technikai rés megléte. Mindezt szükség lenne, hogy a védelmi költségvetés lehetővé tegye azon cégek megrendelésekkel való ellátását, amelyek hosszútávon szükségesek az ország védelmének felkészítéséhez és biztosításához.

A Magyar Honvédség struktúráját, az agresszió elhárításánál alkalmazandó hadászati, hadműveleti és harcászati elveket, tevékenységi módokat és formákat az ország földrajzi adottságai (természeti, gazdasági) messzemenő figyelembevételével kell kialakítani, illetve átalakítani. Ez feltételezi az új típusú szervezetek (gyorsan manőverező nagy tűzerővel rendelkező légi mozgékonyaságú erők, speciális műszakizáró alegységek, határvédelmi alegységek, egységek, új típusú területvédelmi, valamint honvédelmi erők) létrehozását, a Magyar Honvédség csapatainál eddig nem alkalmazott harceljárásokat, harctevékenységi formák alkalmazását. A fentieknek megfelelő anyag- és eszközrendszer kialakítása és működtetése a hadiipar alapvető feladata kell, hogy legyen.

A felhasznált irodalom :

- 1.) A Magyar Köztársaság katonaföldrajzi értékelése. HM Tanintézeti Főnökség, 1994. (Nyt.szám: 381/571)
- 2.) *Takács Béla*: A magyar hadiipar évtizedei a Varsói Szerződés időszakában. (A honi hadiipar és külkapcsolatai századunkban, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 1998.)
- 3.) *Csabay József*: A magyar hadiipar virágzása 1968 - 1988. (A honi hadiipar és külkapcsolatai századunkban, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 1998.)
- 4.) *Károlyi Béla*: A haditechnikai K+F a NATO tagságunk tükrében. (A honi hadiipar és külkapcsolatai századunkban, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 1998.)
- 5.) *Dr. Turák János*: Hadiiparunk múltjáról és jövőjéről. (A honi hadi ipar és külkapcsolatai századunkban, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 1998.)

- 6.) Magyarország '99. Központi Statisztikai Hivatal, 2000.
- 7.) Statisztikai évkönyv 1998. Központi Statisztikai Hivatal, 1999.
- 8.) Ipari és építőipari statisztikai évkönyv 1998. Központi Statisztikai Hivatal, 1999.
- 9.) Gazdaság és Statisztika GÉS. Központi Statisztikai Hivatal, 2000.
- 10.) Ipar. Központi Statisztikai Hivatal, 2000.
- 11.) Bruttó hazai termék (GDP). Központi Statisztikai Hivatal, 2000.

1.sz. táblázat

Bruttó hazai termék (GDP) alakulása

Megnevezés (előző év=100%)	1996	1997	1998
Bruttó hazai termék (GDP)	101,3	104,6	104,9
Ebből:			
mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, halászat	104,1	99,5	98,5
ipar	103,2	111,4	108,3
építőipar	92,8	108,2	105,8
kereskedelem, javítás, szálláshely-szolgáltatás, és vendéglátás	99,6	106,5	105,4
szállítás, raktározás, posta és távközlés	103,1	109,3	103,3
egyéb szolgáltatás	103,0	99,2	103,0
Belföldi felhasználás	100,8	103,8	107,8
Ebből: végső fogyasztás	97,1	102,2	104,1
bruttó felhalmozás	112,8	108,2	117,1

2.sz. táblázat

A szállítások alakulása (1997 – 1999)

Megnevezés	1997	1998	1999
Áruszállítás, millió árutonna-km	24 789	27 144	26 328
Ebből: közút	10 430	12 592	13 135
vasút	8 149	8 150	7 715
Távolsági személyszállítás, millió utas-km	21 924	22 585	24 294
Helyi személyszállítás, millió utas-km	9 386	9 613	9 617

Az ország energiamérlege (1997 – 1999)

Megnevezés	1997	1998	(petajoule)
			1999+
Termelés	523	489	475
Ebből: szén	138	127	127
földgáz	141	124	111
atomerőműi villamos energia	140	139	141
Behozatal	631	660	646
Forrás összesen	1154	1149	1122
Kivitel	78	74	75
Készletváltozás (-)	23	28	6
Energiafelhasználás összesen	1053	1046	1041
Ebből: termelő szféra	456	459	457
kommunális és nem anyagi szféra	199	194	195
lakosság	398	393	389

Az ipari termelés és értékesítés alakulása

Időszak	Termelés	Értékesítés			
		Összes	Belföldi	Export	Export aránya (%)
	folyó áron, milliárd Ft				
1994	2 870,3	2 848,9	2 126,6	722,3	25,4
1995	3 870,3	3 814,1	2 661,9	1 152,3	30,2
1996	4 839,4	4 801,8	3 205,8	1 595,9	33,2
1997	6 448,1	6 353,5	3 823,4	2 530,1	39,8
1998	8 034,7	7 966,7	4 384,0	3 582,7	45,0
1999	9 320,5	9 286,9	4 773,1	4 513,7	48,6

5.sz. táblázat

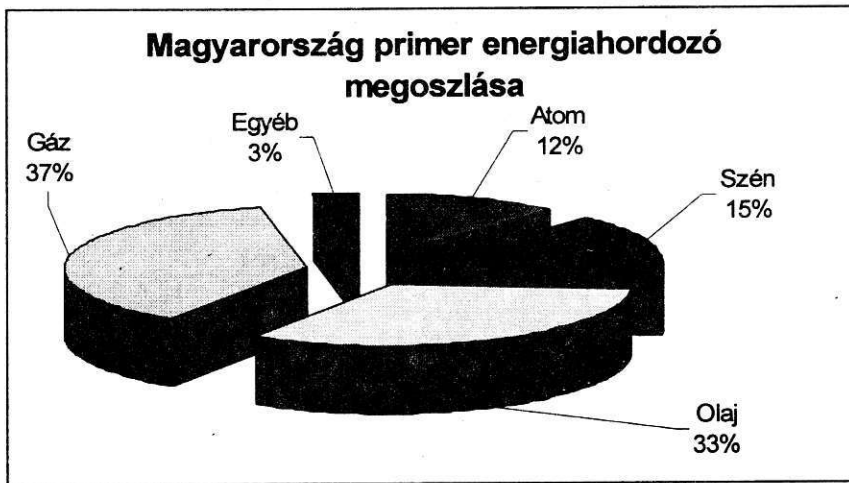
Az ipari termelés alakulása (1997 – 1999)

Megnevezés	1997	1998	1999
<i>Az ipari termelés és értékesítés indexe, előző év=100,0</i>			
Termelés	111,1	112,5	110,4
Értékesítés	110,3	113,2	110,9
Ebből: belföldre	98,7	103,2	101,6
exportra	134,1	128,4	122,8
<i>Az ipari termelés szerkezete, 1999. évi összehasonlító áron, %</i>			
Bányászat	1,0	0,7	0,6
Feldolgozóipar	85,8	87,7	89,1
Ebből: Élelmiszerek, italok és dohánytermékek gyártása	18,2	16,3	15,1
Vegyipar	18,3	16,6	13,9
Gépipar	26,6	33,3	40,3
Villamos-energia-, gáz-, hő- és vízellátás	13,2	11,6	10,3
Ipar összesen	100,0	100,0	100,0

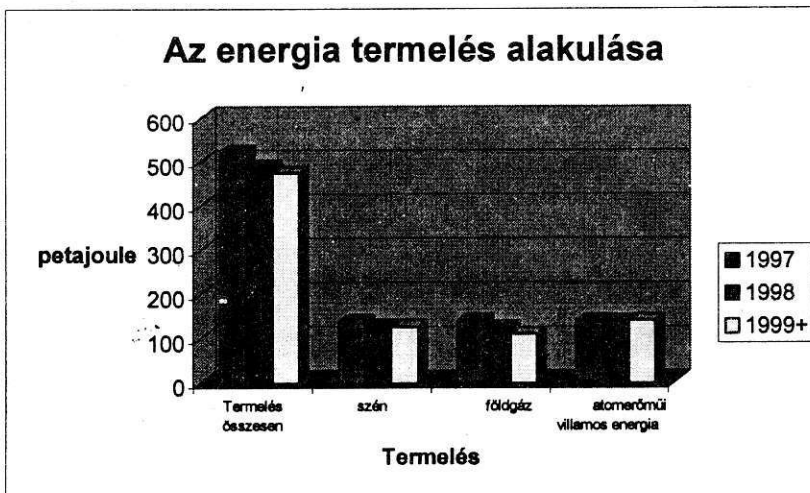
**A vállalati összetevékenységen belüli hadiipari tevékenységek
aránya
(1988 – 1989)**

Vállalat	A hadiipari termelés százalékos aránya az összes vállalati tevékenységen belül	
	1988. év	1989. év
<i>Tüzérségi és gyalogsági fegyverek</i>		
<i>DIGÉP</i>	29,3	18,6
FÉG	17,5	8,3
Danuvia	14,0	8,6
<i>Lőszer</i>		
Bakony Művek	10,7	6,1
Mátrafém	8,2	4,9
<i>Híradástechnika, műszer</i>		
<i>Gamma</i>	26,2	13,5
MOM	12,2	7,0
FMV	79,4	69,4
Orion	13,1	10,3
Videoton	35,3	25,0
BHG	10,5	7,8
Mechanika Labor	82,2	81,0
TÁKI	42,0	48,8
Telefongyár	7,1	3,1
<i>Jármű</i>		
Labor MIM	49,1	43,9
Pestvidéki Gépgyár	59,7	64,5
MN Gödöllői Gépgyár	100,0	98,6

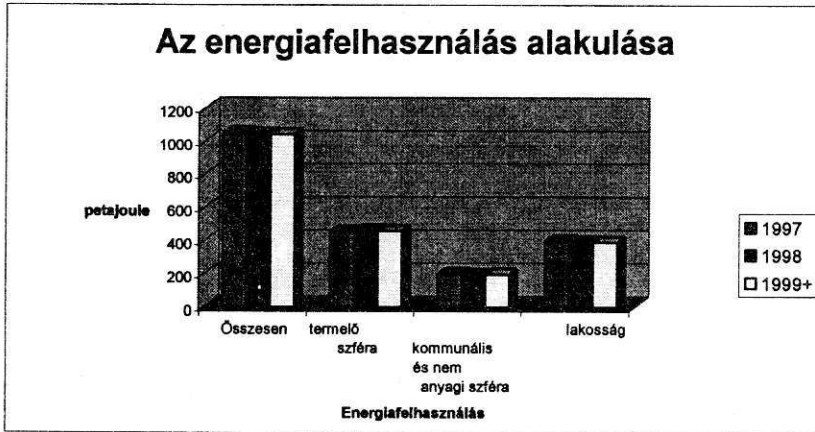
1.sz. grafikon

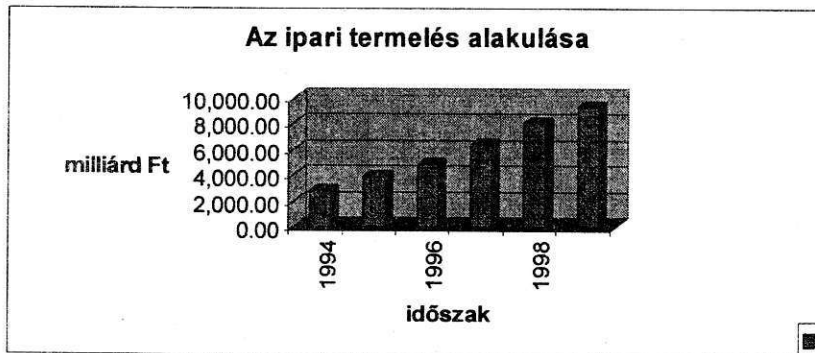
2.sz. grafikon

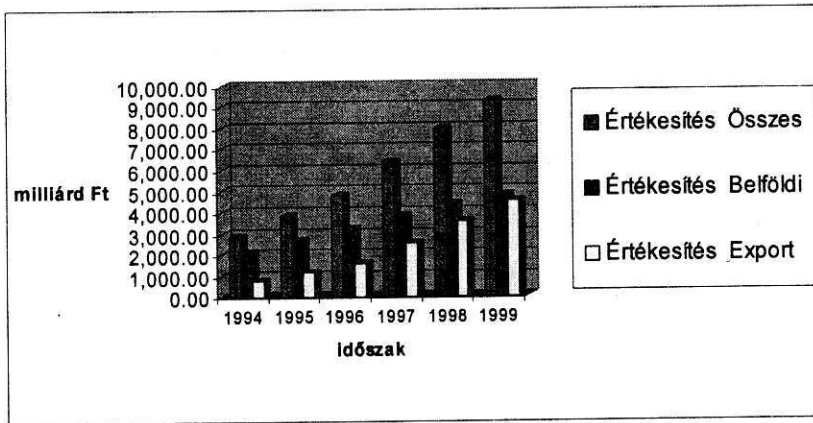
3.sz. grafikon

4.sz. grafikon

5.sz. grafikon

6.sz. grafikon

